

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstuen
0301 Oslo

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2010/5958 ARE-ES-SST
Arkivkode:
361.6/2

Dato:
06.12.2010

Uttalelse til vindkraftprosjektene Skardsøya, Heimsfjellet, Hitra II, Geitfjellet, Remmafjellet, Svarthammaren, Engvikfjellet, Innvordsfjellet og Breivikfjellet - og kraftledningsprosjekter i Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag

Det vises til brev av 20. mai 2010 om høring av omsøkte vindkraftprosjekter i Snillfjorden, Hitra, Hemne og Aure kommuner, samt 420 kV kraftlinje fra Storheia til Trollheim/Orkdal. Det vises også til brev datert 28. september 2010 angående søknad om vindkraftprosjekter på Innvordsfjellet og Breivikfjellet i Nord-Trøndelag.

De omsøkte vindkraftanleggene, nettilknytningen og kraftlinjen innebærer samlet sett svært store inngrep i kystområdene i Trøndelagsregionen. Før søknadene om konsesjoner avgjøres, må det vurderes om tiltakene er i strid med overordnede nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser på miljøområdet eller ikke. Det er viktig at disse vurderingene gjøres ut fra et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) mener at:

- **NVE må vurdere om kravene til kunnskap om samlet belastning av vindkraftanleggene med tilhørende infrastruktur på naturmangfoldet i regionen, jf. Naturmangfoldloven, er innfridd.**
- **de samlede virkninger for landskap, inngrepsfrie naturområder og friluftsliv ikke er godt nok utredet.**
- **NVE bør foreta en helhetlig vurdering av vindkraftanleggene som er bygd, som er meddelt konsesjon, inklusive de som påklaget, og de som er omsøkt, for å finne den utbyggingsløsningen som samlet sett har færrest negative miljøkonsekvenser og som gir størst samfunnsnytte i regionen.**
- **dersom retningslinjen for produksjonsomfaget utover 3 TWh vindkraft i *Fylkesdelplan Vindkraft Sør-Trøndelag* skal fravikes, bør dette skje gjennom en rullering av planen.**

- dersom de omsøkte anleggene vurderes isolert, bør Skardsøya, Heimsfjellet, Innvordfjellet og Breivikfjellet ikke meddeles konsesjon fordi de ikke ivaretar prinsippet om å samle inngrep.
- det bør utredes flere alternativer for 420 kV kraftlinje fra Storheia til Trollheim/Orkanger, herunder ytterligere kabling i sjø.

DN mener at omfanget av vindkraftprosjekter i Norge er så stort at det bør være grunnlag for å utvikle verktøy for å styre utbyggingsrekkefølgen av vindkraftanlegg i større områder eller regioner.

SAMLET BELASTNING

Det søkes om en omfattende utbygging av vindkraft i Snillfjorden, en utvidelse av Hitra samt utbygginger på Heimsfjellet i Hemne og Skardsøya i Aure. I tillegg omsøkes en 420 kV kraftlinje fra Storheia til Trollheim/Orkdal. I Nord-Trøndelag omsøkes Innvordfjellet og Breivikfjellet, med samlet nettilknytning. Tidligere er det bygd og/eller gitt konsesjoner til flere vindkraftanlegg i kystområdene fra Smøla til Vikna. Det er også gitt konsesjoner til overføringslinjer for blant annet å dekke behov som vindkraftanleggene utløser. Dersom alle anlegg realiseres, vil dette samlet sett innebære meget store inngrepet i relativt uberørt natur langs denne kyststrekningen.

DN mener at den samlede virkningen på naturmiljøet av disse anleggene med tilhørende infrastruktur (bl a vegger) bør vurderes før det tas stilling til om de omsøkte anleggene skal gis konsesjon. Denne vurderingen må også omfatte den omsøkte 420 kV kraftlinjen. I dag er det ikke gjort noen slike vurderinger.

Nedenfor kommenterer DN samlet belastning for de ulike utredningstemaene.

Landskap

Utredningsprogrammene i de aktuelle sakene stiller krav om vurdering av samlede virkninger på landskap. Dette er ikke gjennomført i utredningene, med unntak av visualiseringer. Flere hundre turbiner i et hittil relativt uberørt kystnært landskap vil medføre svært store endringer, og en vurdering av konsekvensene for landskapet i en større geografisk sammenheng – med fokus på landskapsregion/underregion - burde ha vært gjennomført. Slike vurderinger bør ligge til grunn når NVE tar stilling til konsesjonsspørsmålet.

Inngrepsfrie naturområder

Det er et nasjonalt mål at gjenværende inngrepsfrie naturområder skal tas vare på jf. Prop 1 S (2010-2011). Utviklingen for inngrepsfrie naturområder fra 2003-2008 for hele Norge, viser at energisektoren sto for 40 % av bortfallet av inngrepsfrie naturområder. Det totale bortfallet av inngrepsfrie naturområder i perioden var på ca 1000 km². Skardsøya, Heimsfjellet, Svarthammaren, Geitfjellet og Breivikfjellet medfører alle bortfall av inngrepsfrie naturområder som strekker seg fra fjord til fjell. Slike inngrepsfrie naturområder er det få av, og det er lagt særlig vekt på å bevare dem. Den omsøkte 420 kV kraftlinjen medfører at til sammen ca 48 km² inngrepsfrie naturområder går tapt. Å ta vare på inngrepsfri natur kan være et selvstendig grunnlag for å nekte inngrep, jf. Prop. 1 S (2010-2011).

Det bør framlegges en vurdering av de samlede virkninger for inngrepsfrie naturområder på strekningen Smøla – Vikna som følge av de planlagte anleggene og tilhørende infrastruktur inklusive den omsøkte 420 kV kraftlinjen. Oversikten bør også omfatte konsekvensene for inngrepsfrie områder for konsesjonsgitte anlegg.

Naturmangfold

Utredningene viser at de fleste av områdene som omsøkes har mye urørt natur med fjell og større og mindre innsjøer. Områdene er leveområder for en rekke dyre- og fuglearter, blant annet lommer og diverse rovfugler med mange uforstyrrede hekkeplasser for disse. Dette vil endres ved utbygging av de omsøkte vindkraftanleggene.

I Snillfjorden er det forsøkt å utrede samlede virkninger. Det er positivt. Det er tatt utgangspunkt i rødlistede fuglearter og vurdert om de planlagte vindkraftverkene berører samme *individer*. DN mener imidlertid dette er et for snevert utgangspunkt for å vurdere samlede virkninger. I tråd med naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning skal vurderinger gjøres i en større sammenheng. Man burde derfor se på de samlede konsekvensene av vindkraftanleggene for den enkelte *art* og relatert konsekvensene til forvaltningsmålet for arten, jf. naturmangfoldlovens § 5. DN mener at rapporten *Samla virkning – fugl*. Ask Rådgivning. Rapport nr. 09-131-1 burde vært tilgjengelig som del av høringen.

Den omsøkte 420 kV kraftlinje vil komme i konflikt med flere hensynskrevende arter. Kraftlinjen passerer blant annet flere leveområder og hekkeområder til hubro og kongeørn. Det er ikke gjort noen samlet vurdering av virkningene av kraftlinjen sammen med virkningene av vindkraftanleggene.

I henhold til naturmangfoldloven §§ 8-9 skal beslutninger som berører naturmangfoldet bygge på vitenskaplig kunnskap om artene og om effektene av tiltaket. Kunnskapen skal stå i rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade. Der det ikke foreligger tilstrekkelig kunnskap skal *føre-var-prinsippet* vektlegges. DN mener at utredningene av samlet belastning på naturmangfoldet ikke er tilfredsstillende, og at det må gjøres en ny totalvurdering av de samlede virkningene av vindkraftanleggene og kraftlinjene.

Friluftsliv

De planlagte anleggene berører svært store arealer, både direkte og indirekte. Dette er friluftslivsområder for store befolkningsgrupper både lokalt og regional. For brukerne finnes det i de fleste av tilfellene ikke alternative nærområder med de samme kvalitetene. For svært mange betyr dette at friluftsliv i nærmiljøet blir sterkt forandret og at de må dra lengre avstander, og da oftest med bil, for å komme til tilsvarende friluftslivsområder.

Noen av utredningene i Snillfjord beskriver hvilke alternative områder brukerne har for å drive friluftsliv. Disse områdene omfattes imidlertid også av vindkraftplaner. Dette vil si at dersom både Remmafjellet, Geitfjellet og Svarthammaren (med Krokstadjellet) realiseres, vil det lokalt ikke finnes alternative områder med tilsvarende kvaliteter. DN mener derfor at negativ samlet belastning for friluftslivet i Snillfjord vil bli meget store.

Den indirekte påvirkningen på de mest attraktive og brukte områdene i influensområdet – Øyangen, øst for Remmafjellet, Våvatnet og Omnfjellet – vil også være såpass store at områdenes kvalitet for friluftsliv i regional sammenheng vil bli betydelig redusert. Heller ikke her er det gode alternativer. Det bør gjennomføres en samlet vurdering av hvordan friluftslivet i Snillfjordregionen blir påvirket.

Krav om før- og etterundersøkelser

Det er gitt konsesjon til ca 9 TWh vindkraft i Norge til nå, og det er i underkant av 70 TWh som er til behandling. Når det meddeles konsesjoner til vindkraftverk, er det viktig at det stilles krav om undersøkelser som kan avdekke konsekvensene av utbyggingene. DN ber om at det i konsesjonsvilkårene til vindkraftkonsesjoner stilles krav om at utbyggeren skal gjennomføre eller bidra til at det gjennomføres før- og etterundersøkelser for naturmangfoldet.

FYLKESDEL PLAN FOR VINDKRAFT

Sør-Trøndelag fylkeskommune vedtok 16.12.2008 Fylkesdelplan for vindkraft Sør-Trøndelag. I planen er områdene rundt Snillfjorden og Roan samt områdene Heimsfjellet, Storheia og Blåheia avsatt til videre utredning for vindkraft. På Fosen er det gitt ni konsesjoner til vindkraft med en samlet installert effekt på ca 1000 MW og en produksjon på ca 2,7 TWh. Fylkestinget satte et mål om 2-3 TWh vindkraft i Sør-Trøndelag fylke innen 2020. I retningslinjene til planen står at en utbygging med en produksjon utover 3 TWh bør tas opp ved en rullering av planen.

De meddelte konsesjoner i Sør-Trøndelag medfører at fylkestingets mål snart er nådd. Noen av konsesjonene er ikke endelig avgjort ettersom de er påklagd. Enten de påklagde konsesjonene blir endret eller ikke, vil en utbygging i Snillfjorden med Heimsfjellet og utvidelse av Hitra medføre at man får en kraftig overoppfylling av produksjonsmålet i fylkesdelplanen. DN mener at fylkesdelplanen skal være et styringsverktøy, og endringer i planen bør skje ved rullering av planen. En produksjon utover 3 TWh tilsier at planen bør rulleres før konsesjonssøknadene behandles. Ved en rullering av planen vil det gis muligheter for medvirkning fra berørte, og man vil få belyst potensialet for eventuelle økte konflikter som følge av en større utbygging.

HELHETLIG VURDERING AV OMSØKTE OG PÅKLAGDE ANLEGG

Flere av de konsesjonsgitte anleggene på Fosen er påklaget. Klagene gjelder bl a virkninger på naturmiljø og landskap. DN mener at NVE, med utgangspunkt i kunnskap om samlet belastning på ulike miljøtema, bør gjennomføre en helhetlig vurdering av anlegg som allerede er bygd, anlegg som er konsesjonssøkt og anlegg som er til klagebehandling. En helhetlig vurdering bør også omfatte den omsøkt 420 kV kraftlinje og den konsesjonsgitte kraftlinjen fra Namsos til Storheia. I tillegg bør oppgraderingen av 300 kV kraftlinjen mellom Klæbu og Namsos være med i vurderingen. Den helhetlige vurderingen bør gjøres med tanke på å optimalisere energiproduksjonen, minimalisere miljøkonsekvenser og den samfunnsmessige nytten i regionen av utbyggingene.

Dersom man kan finne løsninger som samler inngrepene og samtidig innebærer redusert behov for framføring av kraftlinjer, vil det være å foretrekke. Eksempler på dette vil kunne være en konsentrasjon av anlegg til henholdsvis Snillfjord-regionen og Roan-regionen. Miljøkonsekvensen vil også bli mindre dersom oppgraderingen av 300 kV kraftlinjen mellom Klæbu og Namsos er med på å redusere utbyggingsbehovet for 420 kV kraftlinjen mellom på Fosen.

DN mener også at NVE i en helhetlig vurdering bør ha med i hvilken grad den installerte effekten i vindkraftanlegg langs kysten kan påvirke driften av det øvrige kraftproduksjonssystemet i regionen, og

om det vil kunne utløse behov for endringer i dette systemet, f.eks. for installering av effekt eller magasinmanøvrering.

Dersom konsesjonssøknadene som nå er på høring sees på isolert, vil også målsetningene om lavest mulig miljø- og samfunnskostnader per kWh tilsi at vindkraftutbyggingen generelt bør konsentreres til større anlegg hvor konflikten med andre viktige hensyn blir lavest mulige. Ut fra dette er DN av den oppfatning at man bør vurdere en utvidelse av det allerede eksisterende anlegget på Hitra, med mindre dette ikke medfører omfattende nye kraftlinjer og tilførselsveier. Videre vil en konsentrert utbygging i Snillfjorden være i samsvar med prinsippet om å samle inngrep. Søknadene om Skardsøya, Heimsfjellet, Innvordfjellet og Breivikfjellet bør etter DNS vurdering avslås med bakgrunn i konflikten i forhold til naturmiljø og friluftsliv, og med utgangspunkt i prinsippet om å samle inngrepene.

420 kV KRAFTLINJE FRA STORHEIA TIL TROLLHEIM/ORKANGER

Etter DNS vurdering bør det utredes alternative traseer for kraftlinjen, herunder ytterligere kabling i sjø, eksempelvis på strekningen Stjørnfjorden - Snillfjord.

Det bør gis en vurdering av om den omsøkte oppgraderingen av kraftlinjen mellom Klæbu og Namsos kan redusere behovet for deler av 420 kV kraftlinjen mellom Namsos og Trollheim/Orkdal.

UTBYGGINGSREKKEFØLGE

Det er i dag gitt konsesjon til over 9 TWh vindkraft i Norge og et stort antall planer er under behandling.

Det aller meste av utbygging av vindkraft forutsetter i dag subsidiering i en eller annen form. Dette tilsier at det som i første rekke avgjør utbyggingsrekkefølgen og -taket er tilgangen på økonomisk støtte og ikke konsesjonssystemet. I dag er kriteriene for tildeling av tilskudd fra ENOVA i hovedsak styrt av økonomien i hvert enkelt prosjekt og tilgangen på ledig nettkapasitet. Andre samfunnsinteresser inngår i liten grad i disse avveiningene.

Regionale myndigheter og regionale planer bør ha en sentral rolle i å styre utbyggingene av vindkraftanlegg. Imidlertid ser vi at utbyggingsrekkefølgen styres av andre forhold. I denne situasjonen mener DN det bør være grunnlag for å diskutere innføring av verktøy som kan være med på å styre utbyggingsrekkefølgen av vindkraftverk slik at de både blir mer i tråd med regionale planer og at virkninger for andre samfunnsinteresser som miljø og primærnæringene får større betydning for utbyggingsrekkefølgen.

OMTALE AV DEN ENKELTE SØKNAD

Remmafjellet – Zephyr

Landskap (Ask Rådgivning)

Landskapsutredningen har en omfattende metodebeskrivelse, mens selve vurderingene er relativt kortfattede. Det er ikke gjort forsøk på å dele opp influensområdet i mindre delområder med en systematisk beskrivelse og begrunnelse av landskapskarakter, verdi på de ulike delområdene etc. ”Omfang” er ikke eksplisitt vurdert, og det er vanskelig å se hvordan omfangskriteriene er koblet til verdi og gir endelig konsekvens. Dette gjør det vanskelig å vurdere analysen, og gjør den mindre etterprøvable. Utredningen konkluderer med ”middels til liten negativ konsekvens”. DN legger til grunn at omfanget/påvirkningen er noe høyere, og at konsekvensen derfor også blir høyere: ”middels negativ konsekvens”.

Vi merker oss at det er laget visualiseringer fra fem fotostandpunkter. Ingen av dem er lenger unna enn fem km fra planområdet. Vi kan ikke se at det i tråd med NVEs utredningsprogram er laget visualiseringer fra Trondheimsleia, videoanimasjoner som viser vindturbinene i bevegelse eller gjort noen begrunnet vurdering av samlede virkninger på landskapet av alle de nærliggende planlagte anleggene. Dette er uheldig.

Friluftsliv (Ask Rådgivning)

Utredningen har en grundig beskrivelse av ulike delområder som er av betydning for friluftslivet. Turområdet øst for Remmafjellet, Øyangsvatnet og Bergsdalen er beskrevet som mye brukt og populære. Vi finner imidlertid ikke at det er samsvar mellom beskrivelsene og verdivurderingene – ikke et eneste av delområdene er gitt stor verdi.

En metode som baserer verdivurderingen på at kun nasjonalt viktige områder skal gis høyest verdi vil ofte gi et annet svar enn en metode som tar utgangspunkt i at alle skal ha tilgang til områder for friluftsliv og at områder som er svært viktige for et lokalsamfunn også skal kunne gis høyest verdi, jf anbefalt metodikk i DN's håndbok 25-2004 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. Utrederen viser til at dette er ivarettatt ved bruk av skjønn, noe vi ikke kan se godtgjort i utredningen. DN legger til grunn at flere av delområdene har stor verdi.

Når det gjelder omfang er det ikke sagt noe om hvilken skala man har benyttet - er ”stort negativt” omfang det høyeste, noe man må kunne forvente inne i planområdet? Det er heller ikke sagt noe om hvilken sammenheng det er mellom verdi, omfang og konsekvens. En utsjekk med ”konsekvensviften” utarbeidet av Statens Vegvesen vil for eksempel gi et annet – og mer negativt - resultat enn det som er vist i utredningen. Slike mangler i metodebeskrivelsen gjør utredningen lite etterprøvable.

Influensområdet er satt til 10 km med henvisning til landskapsutredningen. Vi vil imidlertid påpeke at også for landskapsutredningen er 20 km anbefalt dersom det dreier seg om viktige områder. For fjellfriluftslivet vil den visuelle påvirkningen kunne strekke seg langt ut over 10 km. Vi vil også understreke at Øyangsvatnet ikke ligger i sonen 5-10 km fra anlegget, men 2,5 km fra nærmeste turbin. Dette har betydning for vurderingen av konsekvens.

Utredningen beskriver godt hvilke alternative områder brukerne har for å drive friluftsliv. Disse områdene omfattes også av vindkraftplaner. Dette vil si at dersom både Remmafjellet, Geitfjellet og Svarthammaren realiseres, vil det ikke finnes alternative områder med tilsvarende kvaliteter for dagens brukere. Denne mangelen på alternative friluftslivsområder bør tilsi en langt mer negativ konsekvens

av utbyggingsplanene enn ”liten til middels negativ” (influensområdet) og ”middels negativ” (planområdet).

DN legger til grunn at konsekvensene for friluftslivet samlet sett vil være ”middels til store negative” for Remmafjellet. Ved en utbygging av også Geitfjellet og Svarthammeren antas konsekvensene å ligge opp mot ”meget store” negative for friluftslivet i området.

Naturmiljø (Ask Rådgivning)

Utredningen på naturmiljø er systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort, herunder beskrivelser av artenes adferd som grunnlag for vurdering av konsekvens. Det er også grundig redegjort for hvor kunnskapen er hentet fra, og om kvaliteten på datagrunnlaget. Vurderingen av inngrepsfrie naturområder er systematisk og etterprøvbart.

Det er positivt at utrederne ikke bare støtter seg på erfaringer med vindkraft og fugl fra andre land med ikke sammenlignbare forhold. Utredningen legger til grunn at fuglearter langs kysten i Norge hvor vindkraftverk planlegges i liten grad tidligere har vært utsatt for menneskelig påvirkning og kollisjoner, og at ”selv en forholdsvis liten økning i dødelighetsprosenten kan være av betydning for populasjonene til en del fugler, spesielt store arter som lever lenge, har lav årlig produktivitet og sen kjønnsmodning”. Utredningen viser til at en må forvente middels til stor konflikt med kongeørn og smålom, mens det for øvrige rødlistede arter er mindre konflikt.

Det er videre positivt at utredningen har tatt mål av seg å utrede samlede virkninger. For Remmafjellet har man tatt utgangspunkt i rødlistede fuglearter og vurdert om Remmafjellet og ev. andre av de planlagte vindkraftverkene berører samme individer. Vi mener imidlertid dette er et for snevert utgangspunkt for å vurdere samlede virkninger. I tråd med naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning skal vurderinger gjøres i en større sammenheng. Omfanget av konsekvenser av alle de planlagte anleggene i Snillfjordregionen bør utredes for arten (dvs. antall drepte/skadete, antall reirplasser tapt med mer) og relateres til bestandsstatusen for denne arten i regional/nasjonal sammenheng. Dette bør også ses i sammenheng med forvaltningsmålene for de enkelte artene jf. naturmangfoldloven § 5.

Geitfjellet – Zephyr

Landskap (Ask Rådgivning)

Utredningen har en omfattende beskrivelse av metode. Imidlertid er det vanskelig å se at metoden er brukt slik den er tiltenkt. Omfang/effekt er ikke spesifisert, selv om metoden forutsetter dette. Utredningen behandler hele området samlet både når det gjelder verdi, effekt og konsekvens. Dette gjør at analysen blir lite etterprøvbart. Utredningen inneholder en del subjektive formuleringer. Allerede med utgangspunkt i verdivurderingen (inkludert sårbarhet) konkluderes det med at stedet er egnet for vindkraftverk. Dette kunne med fordel vært utelatt.

Vi kan ikke se at det i tråd med NVEs utredningsprogram er laget videoanimasjoner som viser vindturbinene i bevegelse. Videre mangler det er begrunnet vurdering av samlede virkninger på landskapet av alle de nærliggende planlagte anleggene, med utgangspunkt i visualiseringene. Med de omfattende planene som finnes i området burde de samlede virkningene fått en mye mer framtrædende plass.

Friluftsliv (Ask Rådgivning)

Utredningen har ikke brukt anbefalt metode fra DNs håndbok 25-2004 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. DN legger til grunn at Omnfjellet har ”stor verdi” og ikke ”middels” – her er det både mange lokale brukere og brukere fra Trondheimsregionen. Her ligger bl.a. to store parkeringsplasser som er sikret av staten. Disse er viktige turtgangspunkt for Omnfjellet. Det er vanskelig å se for seg alternativer med samme grad av egnethet og tilgjengelighet for brukerne.

Metodekapitlet angir ikke sammenhengen mellom verdi, omfang og konsekvens, annet enn at konsekvens angis på en nidelt skala. Det er derfor umulig å etterprøve den konsekvensfastsettingen som er gjort av delområdene. Med utgangspunkt i at vi mener at verdifastsettelsen ville kommet annerledes ut ved bruk av DN-håndbok 25-2004, legger vi til grunn at konsekvensene for Geitfjellet er mer negativ enn ”middels-små” som utredningen viser.

Når det gjelder samlede virkninger for friluftslivet av flere vindkraftanlegg i regionen viser vi til det vi har sagt under Remmafjellet.

Naturmiljø (Ask Rådgivning)

Utredningen på naturmiljø er systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort, herunder beskrivelser av artenes adferd som grunnlag for vurdering av konsekvens. Det er også grundig redegjort for hvor kunnskapen er hentet fra, og om kvaliteten på datagrunnlaget.

Vi registrerer også at man i utredningen vektlegger spesielt sårbare arter – her kongeørn – når endelig konsekvensgrad fastsettes, i stedet for å regne ”snitt”. Dette er tilfredsstillende. Utredningen konkluderer med ”middels – stor negativ konsekvens” for fugl ved full utbygging.

Når det gjelder vurdering av samlet belastning på fugl av flere vindkraftverk i området, viser vi til kommentarer under Remmafjellet.

Også utredningen på inngrepsfrie områder er grundig og systematisk og viser tiltakets konsekvens for slike områder både lokalt og regionalt.

Geitfjellet – SAE Vind

Landskap (Sweco)

Utredningen er grundig og systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort for de elleve delområdene. Vurderingene er godt begrunnet. Selv om denne utredningen kommer fram til det samme resultatet som Zephyrs utredning, er det stor forskjell på metodisk tilnærming, lesbarhet og etterprøvnbarhet. Det savnes imidlertid videoanimasjoner som viser vindturbinene i bevegelse, samt en verbal vurdering av de samlede virkningene på landskapet av flere vindkraftverk – jf. utredningsprogrammet.

Friluftsliv (Miljøfaglig Utredning)

Verdsettingen av friluftslivs- og reiselivslokalitetene (1-20) er gjort på grunnlag av kriteriene fra DN-håndbok 18-2001 Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven (Direktoratet for naturforvaltning 2001). Vi anbefaler at friluftslivsområder verddivurderes etter DN-håndbok 25-2004 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. Vi anbefaler også at man ikke slår sammen friluftsliv og reiseliv, da dette er til dels to ulike aktiviteter.

Selve planområdet er ikke verdivurdert – her finner vi kun en henvisning til at området ikke er registrert i FRIDA. Vi mener det må være en forutsetning av også planområdet er med i konsekvensvurderingen. Flere delområder kommer ut med stor verdi innledningsvis. Alle delområdene i influensområdet blir imidlertid i den videre analysen vurdert samlet mht verdi, omfang og konsekvens – det gjøres mao en slags snittvurdering. Dette gjør analysen lite etterprøvbart. Når det gjelder vurdering av konsekvens, gjøres dette med utgangspunkt i en oppdeling i vindturbiner, veier og trafostasjon. Det beregnes så et slags gjennomsnitt også her, slik at veier og transformatorstasjon som gir relativt liten konsekvens for friluftslivet trekker ned konsekvensen for vindturbinene, som har relativt stor negativ konsekvens. DN legger til grunn at konsekvensen av vindturbinene ikke kan modifieres av at andre inngrep har mindre negativ betydning.

Vi savner en vurdering av alternative områder for det friluftslivet som utøves i influensområdet, herunder en vurdering av alternativene alle vindkraftplanene i området tatt i betraktning.

Når det gjelder samlede virkninger for friluftslivet av flere vindkraftanlegg i regionen viser vi til det vi har sagt under Remmafjellet.

Naturmiljø (Miljøfaglig Utredning)

Utredningen har en grundig beskrivelse av prioriterte naturtyper. Også for fugl er det en lengre beskrivelse av ulike arter som bruker området. Vi mener imidlertid det er uheldig at disse temaene er slått sammen i vurdering av konsekvens, uten at verdi, omfang og konsekvens først er synliggjort for alle delene. DN legger til grunn at konsekvensene ligger på samme nivå som i utredningene på Zephyr-anleggene, der konsekvens er fastsatt for a) naturtyper, flora og vegetasjon, b) fugl og c) annen fauna.

Svarthammaren – SAE Vind

Landskap (Ask Rådgivning)

Utredningen har en omfattende beskrivelse av metode. Imidlertid er det vanskelig å se at metoden er brukt slik den er tiltenkt. Omfang/effekt er ikke spesifisert, selv om metoden forutsetter dette. Utredningen behandler hele området samlet både når det gjelder verdi, effekt og konsekvens. Dette gjør at analysen blir lite etterprøvbart. Utredningen inneholder en del subjektive formuleringer, som eksempelvis at stedet er godt egnet for vindkraftverk. Dette kunne med fordel vært utelatt.

Visualiseringene omfatter ikke veier med mer, som anmodet i utredningsprogrammet. Særlig adkomstveier vil kunne føre til synlige skjæringer og fyllinger i dette bratte landskapet – dette burde ha vært med i utredningene. Vi kan heller ikke se at det er utarbeidet videoanimasjon av prosjektet, jf. utredningsprogrammet.

Friluftsliv (Ask Rådgivning)

Friluftsliv og reiseliv er slått sammen når det gjelder verdi mens de behandles atskilt når det gjelder konsekvens. Dette er faglig sett en uheldig sammenblanding. DN anbefaler å bruke DN-håndbok 25-2004 Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder, som ivaretar friluftslivsverdier på en god måte.

Ut fra den metodikken som er brukt, er det kun Jamtøya innenfor influensområdet som har stor verdi for friluftslivet. I beskrivelsen er imidlertid Bergsdalen beskrevet som ”blant de mest populære og besøkte turområdene i kommunen”, uten at dette gir mer enn ”middels” verdi. Planområdet – som ”bare” er brukt av lokalbefolkningen er gitt middels/begrenset verdi, selv om det ikke finnes alternative områder ”som kan tilby samme panorama over to fjorder”. Ved systematisk å gi

friluftslivsområder som ”bare” er brukt av lokalbefolkningen lav verdi, vil trolig konsekvensene også bli vurdert for lave. Vi legger til grunn at konsekvensene for friluftslivet er middels/store negative.

Naturmiljø (Ask Rådgivning)

Utredningen på naturmiljø er grundig og det er lett å følge de vurderingene som er gjort, jf. kommentarene til utredningen på bl.a. Remmafjellet, der Ask rådgivning også har vært utførende.

Vi merker oss imidlertid at konsekvensene for fugl er vurdert lavere for Svarthammaren enn for Engvikfjellet, selv om Svarthammaren helt overlapper Engvikfjellet og er over tre ganger større i areal og antall turbiner. Blant annet ligger minst én av de påviste lokalitetene med stor verdi (fra KU Engvikfjellet) helt eller delvis innenfor Svarthammarens planområde, mens de ligger utenfor Engvikfjellets planområde. Dette skulle man tro burde føre til høyere konfliktnivå heller enn lavere. KU Svarthammaren kan ikke påvise en eneste hekkelokalitet for rødlistearter innenfor vindkraftområdet (antatt å være det samme som planområdet). Vi merker oss også at det for Engvikfjellet er gjort feltarbeid knyttet til fugl, mens det for Svarthammaren ikke vises til at dette er gjort.

Med utgangspunktet i kunnskapsgrunnlaget i KU Engvikfjellet og naturmangfoldlovens § 8 om kunnskapsgrunnlaget og 9 om føre-var prinsippet legger DN derfor til grunn at konfliktnivået for fugl på Svarthammaren er stort negativt.

Utredningen vurderer at det ikke er noen felles virkning mellom vindkraftanleggene i området på storlom eller havørn. Igjen vurderes bare om anleggene berører samme individ. Dersom alle anleggene berører ulike individer av samme art, er dette å betrakte som samlede virkninger for arten. Måten utredningen om samlede virkninger er innrettet bidrar lite eller ingen ting til beslutningsgrunnlaget og til å oppfylle kravene i naturmangfoldloven. Vi viser ellers til det som er sagt om samme tema for Remmafjellet.

Engvikfjellet – Trønderenergi

Landskap (Rambøll)

Utredningen er ryddig og har en god verbal beskrivelse av landskapet, virkninger mm. Det er positivt at infrastruktur inkluderes såpass tydelig i vurderingene, og at øvrige planer om vindkraft i regionen til dels brukes som referanse.

Imidlertid savner vi en oppdeling i delområder som grunnlag for verdisetting, vurdering av omfang og i siste instans konsekvens. Dette ville ha gjort utredningen mer etterprøvable. Når områder med ulik verdi, med ulik sårbarhet og som blir ulikt påvirket blir behandlet som én enhet, kan det være vanskelig å se hvordan man kommer fram til resultatene. Vi savner også videoanimasjoner som viser vindturbinene i bevegelse, og en nærmere vurdering av samlede virkninger for landskap.

Friluftsliv (Miljøfaglig Utredning)

Når det gjelder kommentarer til metodeanvendelsen viser vi til kommentarene til SAE Vinds utredning for Geitfjellet, utført av samme konsulent. Vi har ingen kommentarer til konsekvensgraden.

Naturmiljø (Miljøfaglig Utredning)

Utredningen er grundig. Det er gjort en verdivurdering med påfølgende omfangs- og konsekvensvurdering av konkrete lokaliteter. Vurderingene er godt begrunnet, de er satt inn i en større geografisk sammenheng og ev. usikkerhet knyttet til vurderingene er beskrevet. Det er også gjort en

relativt grundig beskrivelse av avbøtende tiltak, der også konkrete vindturbiner er foreslått flyttet eller ev. fjernet for å redusere konfliktnivået.

Vi merker oss at utredningen for Engvikfjellet omfatter et noe bredere tilfang av arter, og at konsekvensene er vurdert som mer negative enn for Svarthammaren, til tross for at anlegget er mye mindre.

Heimsfjellet – SAE Vind

Landskap (Ask Rådgivning)

Utredningen har en omfattende beskrivelse av metode. Imidlertid er det vanskelig å se at metoden er brukt slik den er tiltenkt. Utredningen behandler hele området samlet både når det gjelder verdi, effekt og konsekvens. Dette gjør at analysen blir lite etterprøvable. Det savnes videoanimasjoner som viser vindturbinene i bevegelse, samt en verbal vurdering av de samlede virkningene på landskapet av flere vindkraftverk – jf. utredningsprogrammet.

Samlet konsekvens for landskapet er vurdert til stor til middeles negativ.

Friluftsliv (Ask Rådgivning)

Utredningen har en grundig beskrivelse av ulike delområder som er av betydning for friluftslivet. DN finner imidlertid ikke at det er samsvar mellom beskrivelsene og verddivurderingene – ikke et eneste av delområdene er gitt stor verdi.

En metode som baserer verddivurderingen på at kun nasjonalt viktige områder skal gis høyest verdi vil ofte gi et annet svar enn en metode som tar utgangspunkt i at alle skal ha tilgang til områder for friluftsliv, og at områder som er svært viktige for et lokalsamfunn også skal kunne gis høyest verdi, jf. anbefalt metodikk i DNS håndbok 25-2004 *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*.

Influensområdet er satt til 10 km med henvisning til landskapsutredningen. Vi vil imidlertid påpeke at også for landskapsutredningen er 20 km anbefalt dersom det dreier seg om viktige områder. For fjellfriluftslivet vil den visuelle påvirkningen kunne strekke seg langt ut over 10 km.

Utredningen beskriver hvilke alternative områder brukerne har for å utøve friluftsliv. Disse områdene ligger innenfor influensområdet til Heimsfjellet. For en tilsvarende utsikt som fra Heimsfjellet må man på Stamnesfjellet, men dette er et mye mindre fjellområde enn Heimsfjellet.

Konsekvensene for friluftslivet er satt til middels til stor negativ for den nordlige delen av planområdet og liten til middels negativ for det sørlige. DN mener at de negative konsekvensene for friluftslivet i den sørlige del planområder vil være stor ved en eventuell utbygging av Heimsfjellet.

Naturmiljø (Ask Rådgivning)

Utredningen på naturmiljø er systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort. Det er også grundig redegjort hvor kunnskapen er hentet fra, og om kvaliteten på datagrunnlaget.

Det er ikke registret hekkeplasser for rødlistede arter i planområdet. I influensområdet er det imidlertid flere rødlistede arter som hekker. I planområdet er det registrert rødlistede arter på næringsøk eller på trekk. Samlet konsekvens for vindkraftanlegget er satt til liten negativ. Ut i fra at rødlistede arter observeres i planområdet og flere av disse artene er sårbare mener DN at konsekvensene for fugl vil være større.

Vindkraftverket vil medføre at inntil 18 km² inngrepsfrie naturområder, blant annet områder fra fjord til fjell, vil bli borte. Heimsfjellet er et viktig område i Sør-Trøndelag når det gjelder inngrepsfrie naturområder fra fjord til fjell. DN mener at konfliktgraden for bortfallet av inngrepsfrie naturområder vil være større enn middels til stor negativ. Tap av inntil 18 km² fra fjord til fjell vil ha stor negativ konsekvens.

Skardsøya – SAE Vind

Landskap (Sweco)

Utredningen er grundig og systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort for de ni delområdene. Utredningen har en god metodisk tilnærming, lesbarhet og etterprøvnbarhet. Samlet konsekvens for landskapet er at til middels negativ konsekvens.

Friluftsliv (Miljøfaglig Utredning)

Verdisettingen av friluftslivslokalitetene (1-18) er gjort på grunnlag av kriteriene fra DN-håndbok 18-2001 Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven (Direktoratet for naturforvaltning 2001). Vi anbefaler at friluftslivsområder verdivurderes etter DN-håndbok 25-2004 *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*. Vi anbefaler også at man ikke slår sammen friluftsliv og reiseliv, da dette er til dels to ulike aktiviteter.

Flere delområder kommer ut med stor verdi innledningsvis. Alle delområdene blir imidlertid i den videre analysen vurdert samlet mht verdi, omfang og konsekvens – det gjøres mao en slags snittvurdering. Dette gjør analysen lite etterprøvnbar. Når det gjelder vurdering av konsekvens, gjøres dette med utgangspunkt i en oppdeling i vindturbiner, veier og trafostasjon. Det beregnes så et slags gjennomsnitt også her, slik at veier og transformatorstasjon som gir relativt liten konsekvens for friluftslivet trekker ned konsekvensen for vindturbinene, som har relativt stor negativ konsekvens. DN legger til grunn at konsekvensen av vindturbinene ikke kan modifiseres av at andre inngrep har mindre negativ betydning.

Naturmiljø (Bioreg)

Utredningen på naturmiljø er systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort. Det er også grundig redegjort hvor kunnskapen er hentet fra, og om kvaliteten på datagrunnlaget.

Det er ikke registret hekkeplasser for rødlistede i planområdet. I influensområdet er det imidlertid flere rødlistede og ansvarsarter arter som hekker. Planområdet nyttes av hensynskrevende arter på næringsøk eller på trekk. Samlet konsekvens for vindkraftanlegget er satt til stor/middels negativ

Vindkraftverket vil medføre bortfall av inntil 5 km² inngrepsfrie naturområder av totalt ca 10 km². Blant annet vil områder fra fjord til fjell, bli borte. DN mener at konfliktgraden for bortfallet av inngrepsfrie naturområder vil være større enn liten negativ.

Hitra II – SAE Vind

Landskap (Ask Rådgivning)

Utredningen har en omfattende beskrivelse av metode og inneholder en vurdering av effektene av Hitra I. Utredningen behandler hele området samlet både når det gjelder verdi, effekt og konsekvens. Utvidelsen vurderer til å ha små til middels negativ effekt. Effekten av fjernvirkninger vurderes som små ettersom det er få nye områder som eksponeres for anlegget.

Friluftsliv (Miljøfaglig Utredning)

Utredningen har en grundig beskrivelse av ulike delområder som er av betydning for friluftslivet. Konsekvensen for friluftslivet av Hitra en ble satt til stor negativ konsekvens.

Etter byggingen av Hitra I har området fått redusert verdi som friluftslivsområde, og bruken av området har endret seg. Noen aktiviteter er blitt borte, mens andre har kommet til. Samlet konsekvens av en utvidelse av Hitra I er satt til liten negativ konsekvens.

Naturmiljø (NINA/Ask Rådgivning)

NINA har utredet fugl og fauna men Ask Rådgivning har utredet flora og naturtyper.

Utredningen for fugl og fauna er systematisk og det er lett å følge de vurderingene som er gjort. Det er også grundig redegjort hvor kunnskapen er hentet fra, og om kvaliteten på datagrunnlaget.

Det er ingen kjente hekkelokaliteter for kongeørn, hubro og havørn innenfor planområdet. I undersøkelsesområdet er det kjent sju aktive havørnlokaliteter, to kongeørnlokaliteter og tre hønsehauklokaliteter. I tillegg er det to kjente hubrolokaliteter i undersøkelsesområdet. Ny adkomstvei kan komme i konflikt med hubro. Det er funnet fem døde havørner og sju liryper innen for eksisterende anlegg siden 2006.

Når det gjelder naturtyper vil omsøkte linjeføring og kabel berøre et skjellsandområde.

Innvordfjellet – Zephyr

Det er positivt at søknaden omfatter kart der planlagte vindkraftverk i nærheten er avmerket. DN mener at NVE burde ha gjort det til rutine å sende med kartgrunnlag hvor alle eksisterende eller planlagte vindkraftverk innenfor regionen er avmerket. Dette er et viktig bakteppe for vurderingen av konsekvenser, og det kan ikke forventes at alle høringsinstanser og allmennhet kan sette seg inn i omfanget av alle planer i en region.

Landskap (Rambøll)

Utredningen på friluftsliv omhandler i praksis bare planområdet. Vurdering av verdi, omfang og konsekvens for dette er ryddig beskrevet og vi har ingen særlige merknader til det. Vi savner imidlertid en vurdering av landskaper i influenssonen, hvorvidt det finnes spesielt verdifulle delområder, hvordan disse blir påvirket og hva konsekvensen av dette er (jf. utredningen for Breivikfjellet). Vi ser at utredningsprogrammet kun sier at det skal utredes ”hvordan landskapsverdien i planområdet påvirkes av tiltaket”. Utredningsprogrammet kan derfor oppfattes som å være oppfylt på dette punktet. Vi mener imidlertid at det er en selvfølge at landskapet i influensområdet også utredes, og finner derfor ikke at utredningen er tilfredsstillende.

Innvordfjellet er i følge Fylkesdelplan for vindkraft i Sør-Trøndelag del av et større sammenhengende landskap av stor nasjonal/regional verdi. Vi ber derfor om at landskapsutredningen suppleres slik at den omfatter også influensområdet i 10 km omkrets, og ev. noe lenger dersom det er spesielt verdifulle landskaper som blir berørt.

Friluftsliv (Rambøll)

Utredningen sier: ”For de som bruker planområdet til daglig bruk vil alternative friluftsområder vanskelig kunne erstatte Innvordfjellet...” For alle bygdene som har Innvordfjellet som turmål med stier og turposter, vil vindkraftverket trolig medføre stor negativ konsekvens. Bruk av alternative områder forutsetter opptil 45 minutter med bilkjøring.

Utredningen peker på at vindkraftverket i liten grad vil komme i fysisk kontakt med de ulike utfartssteder. Omfangsbeskrivelsene legger lite vekt på turbiners nærhet til områder for friluftsliv – selv om en lokalt mye brukt sti går gjennom planområdet, regnes omfanget som lite negativt. Vi legger til grunn at for friluftslivet på Innvordfjellet vil omfanget helle mot ”stort negativt omfang”. Når det gjelder samlet konsekvens for friluftslivet mener vi det er direkte feil å redusere konsekvensgraden ved å hevde at vindkraftanlegget vil gi lettere adkomst. Atkomsten til friluftslivsområdene på Innvordfjellet er allerede god med flere etablerte stier. DN legger til grunn at konsekvensen for friluftslivet er middels negativ.

I vår uttalelse til meldingen anbefalte vi at man i vurderingen av friluftsliv bør bruke metodikken i DN-håndbok 25 *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*. Dette er ikke gjort, og DN – som en fagmyndighet på friluftsliv - ber NVE igjen om at DN-håndbok 25 blir en del av standard utredningsprogram for vindkraftverk.

Naturmangfold (Miljøfaglig utredning)

Utredningens beskrivende del er sjeldent grundig, og tyder på stor kompetanse hos utrederne. Utredningen konkluderer med stor negativ konsekvens knyttet spesielt til habitatforringelse og kollisjonsrisiko for hekkende og næringsøkende dagrovfugler, ugler og lommer.

Utredningen omtaler potensielle sum-virkninger på en skjønsmessig måte. Utredningen konkluderer med at sumvirkningene på fugl kan bli omfattende for lavproduktive og fåtallige arter som havørn, kongeørn, hubro, smålom og storlom. ”Fuglenes muligheter for å flytte til nærliggende områder uten forstyrrelser/økt ferdsel og inngrep i form av turbiner og tilhørende infrastruktur vil bli mindre og mindre etter hvert som vindkraftverkene bygges ut”.

Breivikfjellet (SAE Vind)

Landskap (SWECO)

Utredningen er grundig, basert på en inndeling av influensområdet i delområder, og det er lett å følge de vurderingene som er gjort. Vi har ikke særlige merknader til konklusjonene.

Friluftsliv (SWECO)

Det er positivt at utredningen baserer verdivurderingen på DN-håndbok 25.

Utredningen omfatter ikke kart som viser friluftslivsområder i utredningsområdet (10 km-sonen), som er omtalt i teksten. Utredningen har kun et kartvedlegg i dårlig oppløsning over planområdet til og med Jektheia. Videre gjør utredningen ingen vurdering av ev. negative konsekvenser for friluftslivsområder i influenssonen til anlegget. Dette er uheldig, all den tid mye brukte områder trolig vil bli visuelt påvirket.

Utredningen konkluderer med at tiltaket ikke vil endre bruksmulighetene i området, men at derimot tilgjengeligheten lettes ved veibygging. DN vil hevde at en slik konklusjon faller på sin egen urimelighet. En undersøkelse fra 2009 (Synovate på oppdrag av DN/FRIFO) om hvorfor folk driver friluftsliv viser at mer enn 8 av 10 er opptatt av å ”komme ut i frisk natur, vekk fra støy og

forurensning”, ”oppleve naturens stillhet og fred” med mer. For denne store gruppen av friluftslivsutøvere vil bruksmulighetene helt klart endres kraftig, jf. også landskapsutredningen: ”Inne i planområdet vil vindturbinene fylle hele synsfeltet og landskapet vil endre karakter totalt.” Området kan fremdeles brukes, men til noe helt annet enn det var brukt til tidligere. DN mener også at økt besøk grunnet vindkraftanleggs attraksjonsverdi ikke er å betrakte som friluftsliv, og knapt kan begrunne en mer positiv konsekvens for friluftsliv som tema.

Vi oppfatter at utredningen totalt sett er noe overfladisk og trekker konklusjoner basert på en sammenblanding av friluftsliv og annen aktivitet.

Naturmangfold (SWECO)

Vi har ingen vesentlige kommentarer til utredningen.

De tematiske konfliktvurderinger for hvert enkelt omsøkt vindkraftanlegg vil bli ettersendt.

Med hilsen

Direktoratet for naturforvaltning

Olav Nord-Varhaug.
fung. direktør arealforvaltning

Reidar Dahl

Kopi til:

Miljøverndepartementet	Postboks 8013 Dep	0030	Oslo
Riksantikvaren	Postboks 8196 Dep	0034	Oslo
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	Fylkeshuset	6404	Molde
Møre og Romsdal fylkeskommune	Fylkeshuset	6404	Molde
Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	Statens hus	7468	Trondheim
Sør-Trøndelag fylkeskommune	Posttuttak	7004	Trondheim
Fylkesmannen i Nord-Trøndelag	Postboks 2600	7734	Steinkjer
Nord-Trøndelag fylkeskommune	Seilmakergata 2	7735	Steinkjer